

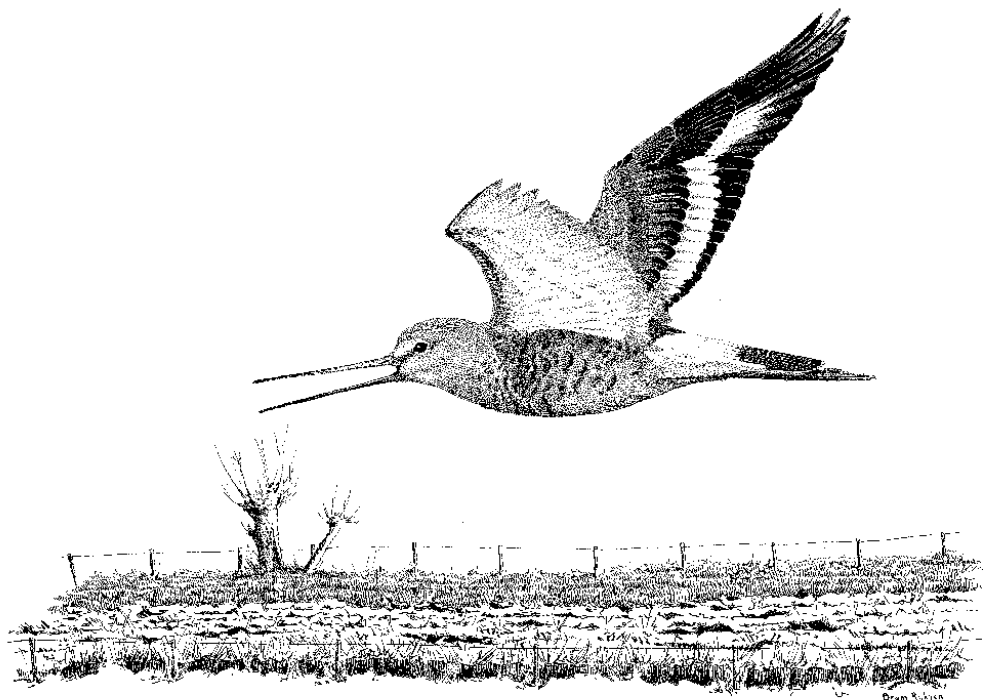
# Vogels

## Weidevogels

Onder weidevogels verstaan we vogelsoorten die eieren leggen en jongen grootbrengen voornamelijk in graslandgebieden en een enkele keer op bouwland. Voor broedvogels op bouwland: zie het onderdeel 'Akkervogels' in dit hoofdstuk. De kwaliteit van een weidevogelgebied wordt bepaald door:

- de openheid van het gebied en de mate van verstoring
- de beschikbare hoeveelheid voedsel in de bodem, met name regenwormen, in de maanden februari, maart en april
- de mate van succes bij het uitbroeden van de eieren. Dat succes wordt vooral beïnvloed door landbouwactiviteiten en predatie
- de mate van succes bij het grootbrengen van jongen in april, mei en juni, en dat wordt met name beïnvloed door de hoeveelheid beschikbaar voedsel (insecten) tussen het gras en op de bodem, door de weersomstandigheden, landbouwwerkzaamheden en predatie.

*Grutto*



### *Kenmerkende weidevogels*

Kievit en scholekster

Broeden op grasland met kort of weinig gras. Maar ook op bouwland en dan vooral op maïsveld naast grasland, en in mindere mate ook in bieten, aardappelen, graan en bijvoorbeeld graszaad.

Grutto, tureluur en slobbeend

Broeden op relatief nat grasland en in langer gras dan kievit en scholekster.

Tureluur met name als sprake is van zoute of zoete kwel en op akkers alleen als slikrijke, zilte waterlopen en voldoende kleine insecten aanwezig zijn. Slobbeend alleen in de buurt van ondiep water.

Watersnip, kemphaan en zomertaling

Broeden vooral op nat grasland met een soortenrijke vegetatie en een wisselende vegetatiehoogte. Zomertaling alleen in de buurt van ondiep water.

Veldleeuwerik en graspieper

Broeden op grasland, maar ook op bouwland en heide. Sterke voorkeur voor open, laag begroeid terrein. Graspieper nestelt vaak in perceelsranden en slootkanten, maar soms ook midden op het perceel.

Gele kwikstaart	Broedt in akkerbouwgebieden, maar ook in soortenrijk grasland. Nestelt vaak in hoge begroeiing in ruige slootkanten en wegbermen.
Verder komen in gras- (en bouw)landgebieden voor:	
Zwarte stern	Broedt op waterplanten en kunstnesten in waterrijke gebieden.
Visdief	Broedt op lage, vochtige, extensief beheerde graslanden.
Kluut	Broedt op bouwland, op kale plekken in grasland, in droogstaande sloten en bij plassen, poelen, schorren en slikken.
Kwartel	Broedt in kruidenrijk grasland dat niet te vochtig is, maar meer in wintergraan, luzerne, erwten, bonen en koolzaad.
Grauwe gors	Broedt soms in extensief beheerd grasland, maar vooral op bouwland. Broedt in randen, bermen en slootkanten en op dijken.
Bontbekplevier en kleine plevier	Op kale plekken in weilanden en op akkers. Altijd in de buurt van water of vochtige gebieden (kleine plevier: zoet/brak, bontbekplevier: zout/brak)
Paapje	In natte hooilanden en structuurrijke vegetaties.

**Tjeu van Roy, melkveehouder te Leveroy (L):** *“Mijn bedrijf ligt in een zandgebied en is deels omsloten door bossen, deels is het vlak en open. Er komen bij mij veel weidevogels voor: kieviten, grutto's, scholeksters en wulpen. Ik spaar nesten bij mijn werkzaamheden op gras- en bouwland en bij beweiding plaats ik vier paaltjes en een draadje om een nest. Sinds vier jaar heb ik hulp van vrijwilligers en dat bevalt me prima. Zolang het geen beperkingen in mijn bedrijfsvoering oplevert, hoef ik er geen geld voor te hebben. Ik doe het vooral vanuit een gevoel van verantwoording voor natuur en omdat ik aardigheid heb in weidevogels.”*

## Vrijwillige weidevogelbescherming

Onder vrijwillige weidevogelbescherming verstaan we het opzoeken, markeren en waar nodig beschermen van eieren en jongen van weidevogels. Daarmee worden de meer algemene soorten, zoals kievit, grutto, tureluur en scholekster, aan een goed broedresultaat geholpen.

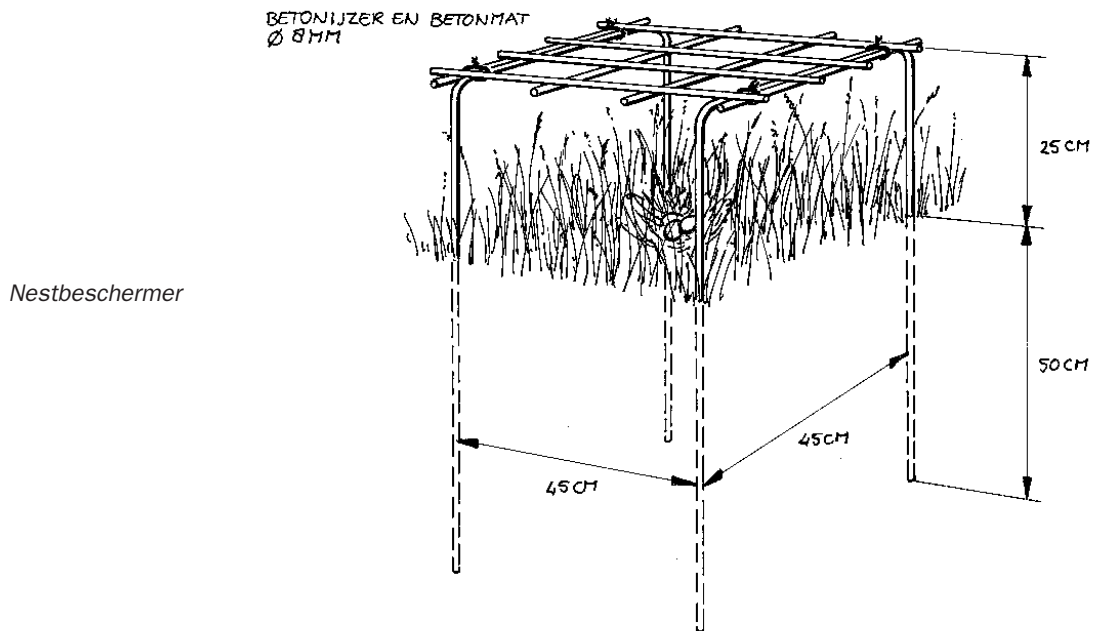
Vrijwillige weidevogelbescherming is op drie manieren uit te voeren:

- nestbescherming
- bescherming van jongen (zie ook 'Weidevogelpoel' en 'Plasdras situaties' in paragraaf 3.2 'Grasland')
- perceelbescherming (zie ook 'Graslandperceel' in paragraaf 3.2 'Grasland').

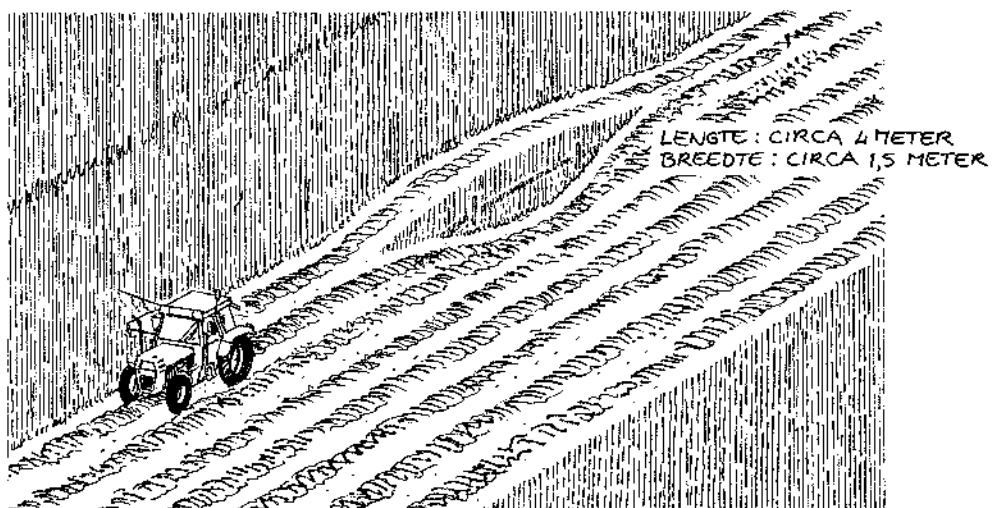
### Nestbescherming

- Heeft u weinig tijd om zelf nesten te zoeken, neem dan contact op met een lokale vrijwilligersgroep en vraag of u daarbij geholpen kunt worden;
- Spoor zelf zoveel mogelijk nesten op en plaats nestbeschermers voordat het vee wordt ingeschaard. Markeer nesten vóór het maaien. Kievit, scholekster en wilde eend accepteren een nestbeschermer gemakkelijk, grutto, tureluur en slobbeend soms wat moeilijker en een zomertaling is er echt gevoelig voor. Plaats de nestbeschermer als het kan twee dagen voor het inscharen. Eerst hoog boven het nest en de dag erna op de goede hoogte. Bij gevoelige soorten is het verstandig de nestbeschermer eerst nog 1 tot 2 meter naast het nest te zetten. Plaats de poten niet in het looppaadje van de vogel. Observeer of de vogel terugkomt op het nest. Blijft hij na een kwartier nog om de beschermers heen lopen, zet de nestbeschermer dan naast het nest en plaats hem er de volgende dag boven. Nestbeschermers werken goed bij melkvee, wat minder bij pinken en kalveren. Plaats geen nestbeschermers bij paarden, pony's en schapen met lammeren. Die gaan er tegenaan liggen of kruipen eronder. Sommige boeren geven de voorkeur aan het beschermen van nesten met draad en weidepaaltjes;
- Bij *voorjaarswerkzaamheden* in het broedseizoen, zoals rollen en slepen, is het in het korte gras vaak goed mogelijk om de legsels heen te rijden;

- Ook bij *drijfmest* kunnen legfels worden gespaard door er omheen te rijden of door de apparatuur even op te tillen. Er mag geen drijfmest op de eieren vallen. Wordt de mest via een sleepslang aangevoerd, dan moet worden voorkomen dat de eieren kapot gaan. Dat kan het beste gebeuren door een speciale nestbeschermer te gebruiken. Het is verstandig om daarnaast nog een stok bij het nest te zetten omdat nestbeschermers slecht zichtbaar zijn.



- Begint u vroeg in het voorjaar met *maaien*, dan zijn er vaak nog veel nesten aanwezig. Alleen de meeste kievitsnesten zullen waarschijnlijk al uit zijn. Ligt er een nest, dan zal een vogel bij elke rondgang van dezelfde plek opvliegen. Probeer het nest te lokaliseren en markeer het met een stok. Het is makkelijker om een nest dan om de jongen te sparen. Probeer maaien in het donker te vermijden, zeker van vogelrijke percelen. Maai om gemarkeerde nesten heen. Daarbij geldt de stelregel: hoe minder gras om het nest, hoe eerder de vogel het nest verlaat. Houd minimaal een pol aan van 3 meter lang en 1 meter breed. Bij schuwe soorten als tureluur, wulp, watersnip en zomertaling, is het verstandig om meer gras te laten staan. Hebt u tijdens het maaien een wilde eend van het nest opgejaagd, dek dan de eieren met nestmateriaal af. Dat vermindert de kans op roof door kraaien en meeuwen.

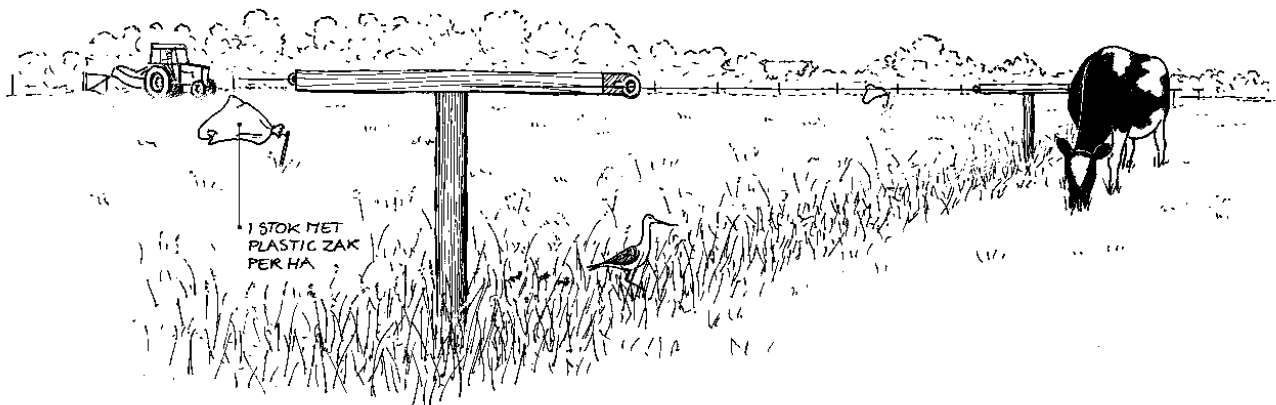


Sparen van een nest bij maaien

- Bij het schudden is het belangrijk te zorgen dat er geen gras op het nest valt. Als dat wel gebeurt, verlaat de vogel het nest. Ga langzamer rijden of rijdt er iets ruimer omheen. Haal gras dat toch op de eieren terechtkomt weg. Het gevaar dat gras op de eieren valt, is kleiner als u een ruimere oppervlakte gras hebt laten staan. Ook bij het wiersen is het belangrijk op te letten dat de nesten gespaard blijven. Beweidt u het perceel na het maaien, vergeet dan niet tijdig nestbeschermers te plaatsen.

### **Bescherming van jongen**

- In te maaien graspercelen lopen vaak grutto-, tureluur- en wulpengezinnen rond. Probeer die *voor het maaien* te verjagen. Plaats twee dagen voor het maaien lange stokken met een plastic zak eraan. Verdeel deze over het perceel en zet er ongeveer een per ha. Het geritsel vinden de oudervogels hinderlijk. Plaats de stokken met plastic zak daarom niet te dicht bij broedende vogels.
- Om *tijdens het maaien* kuikens te lokaliseren, moet tijdens het maaien goed worden opgelet, vooral bij de eerste rondgang. Een oplettende maaier kan aan de hand van het gedrag van de oudervogels zien waar de jongen zitten: er vliegen twee vogels op en telkens van een andere plek. Ze alarmeren fel en hangen boven de jongen in de lucht, vaak met hangende poten. Begin in zo'n geval met maaien zover mogelijk van de vogels vandaan. Ze krijgen dan de kans om hun jongen van het perceel weg te leiden. Maai zo mogelijk van binnen naar buiten. Als u een strook gras laat staan langs slootkant of perceelsrand, geeft dat extra vluchtmogelijkheden. Dat bereikt u ook door 's ochtends een deel van het perceel te maaien en 's middags de rest. Treft u jonge vogels aan tijdens het maaien, dan kunt u ze gerust oppakken en over de sloot zetten. U kunt ze ook in een emmer in de trekker bewaren tot u klaar bent. Let wel op waar de oudervogels zich bevinden.
- Laat, als het maar even kan, het gras langs slootkant of afrastering staan. Zo'n strook kan belangrijk zijn als schuilgelegenheid voor jonge weidevogels. Bovendien vinden jonge grutto's daar meer voedsel dan in het gemaaid grasland.
- Gebruik een wildredder. Daarmee beperkt u de kans dat hazen, eenden en reekalveren sneuvelen. De wildredder heeft geen effect bij jonge weidevogels.



*Verjagen van grutto's met jongen door stokken met een plastic zak te plaatsen*

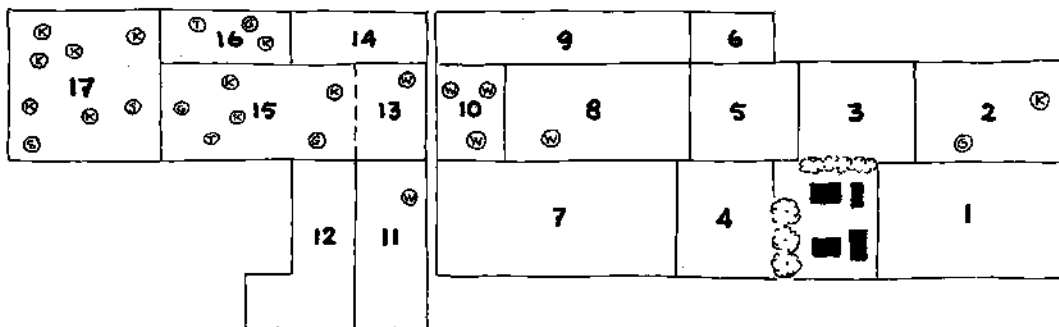
### **Perceelbescherming**

Perceelbescherming houdt het aanpassen van het beheer in van vogelrijke percelen in het broedseizoen. We hebben het dan over het vervroegen, uitstellen of afzien van rollen, slepen, bemesten, beweiden of maaien.

Ten aanzien van beweiden gelden de volgende adviezen:

- Probeer de eerste snede van vogelrijke percelen niet te weiden, maar zo laat mogelijk te maaien. Is beweiden onvermijdelijk, probeer dan de meest vogelrijke percelen zo laat mogelijk te beweiden;

- Voorbeweiden van een vogelrijk perceel tot half april kan gunstig zijn voor laat-broedende weidevogels zoals grutto en tureluur. In grasland met een beheersovereenkomst is beweiden toegestaan met maximaal vier runderen per ha van 1 april tot 1 mei, of met schapen van 1 april tot 15 april.
- Beweidt u een vogelrijk perceel gedurende het hele broedseizoen, dan is het van belang de begrazingsdruk zo laag mogelijk te houden: maximaal 1,5 rund per ha. Dan spaart u niet alleen legsels, maar zorgt u ook voor meer structuur en daardoor voor meer voedsel;
- Beweid vogelrijke percelen bij voorkeur pas na het maaien en liefst na de broedtijd, dus vanaf 15 juni. Dan zijn de meeste nesten uit. Afwisselend weiden en maaien is beter voor bodemstructuur en bodemfauna en dus weidevogels, dan alleen maaien;
- Beweid bij (rantsoen)beweidings de meest vogelrijke percelen het laatst, dan zijn er vaak meer nesten uit;
- Weid jongvee op de voor weidevogels minst geschikte percelen, dan kunnen de dieren weinig vertrappen.



*Bedrijfsplattegrond met percelen met veel en weinig weidevogelleghels*

Ten aanzien van maaien:

- Probeer de eerste snede gespreid te maaien, dan kunnen jonge grutto's uitwijken naar een perceel met lang gras;
- Maai de meest vogelrijke percelen het laatst;
- Maai zo min mogelijk 's nachts.

Overige maatregelen:

- Is het perceel te droog voor weidevogels, probeer het dan te vernatten door het waterpeil in de sloten op te zetten tot 30 à 40 cm onder maaiveld. Doe dit vooral in de periode februari tot en met juni. Daarna kunt met het oog op maaien het peil tijdelijk laten zakken;
- Breng de bemesting niet verder terug dan tot circa 100 kg stikstof per ha uit organische mest. Met nog minder mest verschaalt het perceel te veel voor weidevogels. Bij een te lage bemestingstoestand neemt de geschiktheid van het perceel als broedgebied voor weidevogels af omdat het bodemleven afneemt. Is de bodem te zuur, bekalk dan met bijvoorbeeld Thomasslakkenmeel;
- Wend elk jaar vaste mest aan. Dat verhoogt het gehalte aan organische stof en is daarom goed voor het bodemleven. Bovendien trekt vaste mest insecten aan en bevordert het de camouflagemogelijkheden voor legsels. Met deze maatregel kunt u weidevogels zelfs naar bepaalde percelen lokken;
- Houd ten aanzien van de eerste snede elk jaar zoveel mogelijk hetzelfde beheer aan op uw percelen. Weidevogels zijn bij succesvol broeden erg plaatstrouw en dat kunt u gebruiken in de planning van uw graslandgebruik;
- Wees zorgvuldig bij de toediening aan het vee van ontwormingsmiddelen. Deze middelen komen via de mest op het land en hebben een negatieve invloed op regenwormen en daarmee op weidevogels.

### *Arbeid en financieringsmogelijkheden*

Vrijwillige weidevogelbescherming vraagt op een relatief weidevogelrijk bedrijf van 30 ha ongeveer 40 tot 60 uur arbeid per seizoen. Het zoeken van nesten vraagt de meeste tijd. Ook is het mogelijk een beheersvergoeding te krijgen via de landelijke regeling voor natuur en landschap (zie hfst. 5 Financieringsregelingen). In een aantal gebieden kunnen boeren kiezen voor beloning naar het aantal aanwezige, dan wel uitgekomen legsels. Informeer hiernaar bij uw adviseur.